

DOI: 10.25140/2411-5215-2023-1(33)-139-153

УДК 336.76

JEL Classification: G21; G22; G28

Юлія Коваленко

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет (м. Ірпінь, Україна)

E-mail: kovalenko0202@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>ResearcherID: [H-4742-2018](https://orcid.org/0000-0002-5678-3185)

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ FINTECH НА ДИДЖИТАЛІЗОВАНИХ РИНКАХ БАНКІВСЬКИХ І СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Важливими чинниками перезавантаження та інтенсивного економічного зростання України в умовах диджиталізації є подальший розвиток FINTECH на ринках банківських і страхових послуг. Питання щодо подальшого регулювання та розвитку сфери фінансових технологій як новітньої проблеми розвитку ринків банківських і страхових послуг загалом залишаються невирішеним завданням активної політичної та академічної дискусії, а також законодавчого нормотворення. Визначено, що в Україні відсутнє комплексне нормативно-правове регулювання сфери FINTECH на ринках банківських і страхових послуг, існують окремі нормативно-правові акти, що її регламентують. Наведемо результати проведеного аналізу нормативно-правової бази України у сфері FINTECH на ринках банківських і страхових послуг з урахуванням специфіки цих ринків. У контексті дослідження FINTECH-компаній як перспективних інноваційних стартапів відзначено відсутність унормованої дефініції FINTECH-стартапу. Визначено основні напрями діяльності Українського фонду стартапів, зокрема у сфері FINTECH.

Ключові слова: FINTECH; ринки банківських і страхових послуг; диджиталізація; електронні послуги; стартапи.

Рис.: 1. Бібл.: 32.

Актуальність теми дослідження. Трансформаційні процеси у функціонуванні глобальних ринків банківських і страхових послуг останнього десятиріччя реалізовані переважно за впливу двох чинників – світової фінансової кризи та розвитку екосистеми цифрових технологій, відомих як фінансові технології, або FINTECH. Результати цих трансформацій у сфері ринків банківських і страхових послуг викликали доцільність ефективної реалізації завдань нормативно-правового їх регулювання, які мають базуватися на фундаментальному підґрунті, що формується науковою спільнотою і практиками у сфері FINTECH.

Питання щодо подальшого регулювання та розвитку сфери фінансових технологій як новітньої проблеми розвитку ринків банківських і страхових послуг загалом залишаються невирішеним завданням активної політичної та академічної дискусії, а також та законодавчого нормотворення.

Динамічний розвиток FINTECH надзвичайно активізував необхідність нормативно-правового регулювання сфери ринків банківських і страхових послуг у контексті впливу диджиталізації. Маючи значний потенціал для розвитку не лише ринків послуг, а й економіки загалом, сфера FINTECH вимагає оперативнішого реагування на сьогоднішні виклики та стимулювання діяльності її представників.

Постановка проблеми. Дослідивши наукові доробки закордонних і вітчизняних учених-економістів, можна дійти висновку, що практично відсутнє комплексне нормативно-правове регулювання FİNTECH ринках банківських і страхових послуг в умовах диджиталізації економіки України. Нині існує надзвичайно велика й різноваріативна кількість підходів до їх нормативно-правового регулювання, що ускладнює однозначність їх подальшого розвитку, особливо в контексті поширення електронних послуг та необхідності імплементації директив Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідним питанням, що присвячені дослідженню сфери FİNTECH і розвитку ринків банківських і страхових послуг в умовах диджиталізації, займаються провідні вітчизняні вчені, зокрема В. Андронік, М. Балицька і К. Брювенко, Є. Бондаренко, Г. Бухарін [2], П. Гупта, М. Дубина, А. Дунаєв [4], Л. Дудинець, О. Колодізєв, О. Лозинська, Н. Пантелєєва, С. Паперник, Г. Поченчук, П. Рубанов, М. Яценко та інші. Серед зарубіжних дослідників FİNTECH варто виділити таких, як М. МакКеффі та А. Шифф, Ч. Тейлор, К. Вілсон, Е. Холтінен, М. Амстад та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомість напрацювань учених, потребують нагального розв'язання питання щодо нормативно-правового регулювання ринків банківських і страхових послуг з огляду сучасні виклики, що пов'язані з диджиталізацією економічних процесів у цілому. Це пов'язано не лише із новітніми трендами розвитку цих ринків, зокрема розширенням меж фінансової глобалізації, фінансіалізації різних видів економічної діяльності, а й поширенням шоків і дисбалансів, насамперед воєнної агресії з боку російської федерації на території України. При цьому існує певний рівень фрагментарності в підходах щодо висвітлення нормативно-правового регулювання ринків банківських і страхових послуг, неодностайність поглядів щодо його подальшого розвитку.

Постановка завдання. Особлива значущість розв'язання питань, недостатня їх наукова та прикладна розробка зумовили вибір теми статті, визначили її мету, завдання, логіку та зміст. Отже, мета статті полягає у формуванні сучасного нормативно-правового регулювання ринків банківських і страхових послуг як ключових інструментів їх подальшого розвитку в умовах диджиталізації економічних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Нині регулювання сфери FİNTECH вимагає ліберальнішого підходу, тож важливими кроками щодо створення ефективної екосистеми розвитку ринків банківських і страхових послуг є дерегуляція і впровадження новітніх концепцій. Трансформаційні процеси викликають проблему виваженої реалізації цих концепцій. Отже, важливим є баланс, з одного боку, між впровадженням дієвої системи нормативно-правового регулювання, а з іншого – надання можливостей перспективного розвитку ринків банківських і страхових послуг завдяки дерегулюванню сфери FİNTECH.

Вважається, що найефективніший підхід – це імплементація директив ЄС, а також врахування національними регуляторами особливостей чинної правової системи в Україні, визначення та реалізація специфічних напрямів гармонізації українського законодавства до правових актів ЄС.

Еволюція фінансових технологій, як і будь-яка інша новація у свій час має певні побічні ефекти й помилки. Як приклад можна навести фінансові піраміди в Китаї та впровадження peer-2-peer (P2P) кредитування, використання криптовалют для ризикових та подекуди протиправних фінансових операцій, прояви фінансових маніпуляцій та шахрайства, негативний досвід фінансової піраміди «МММ» і торговельної марки «Автоплан», що реалізовувала автомобілі в розстрочку, але їх розподіл відбувався щомісяця лотереєю [9].

Виявлені недоліки у сфері фінансових технологій свідчать про необхідність системного правового регулювання сфери FINTECH загалом, так і у сфері ринків банківських і страхових послуг безпосередньо. Особливо ці питання актуалізуються через тенденції їх активного впровадження у сектор державного управління, і у такому аспекті FINTECH безпосередньо впливають на процеси реалізації стратегічних напрямів розвитку України та забезпечення інформаційної безпеки в межах національної безпеки.

Нині можна говорити про відсутність комплексного нормативно-правового регулювання сфери FINTECH на ринках банківських і страхових послуг в Україні. Нині існують окремі нормативно-правові акти, що її регламентують. Тож, наведемо результати проведеного аналізу нормативно-правової бази України у сфері FINTECH на ринках банківських і страхових послуг з урахуванням специфіки останніх і використовуватимемо для цього результати ґрунтовного дослідження О. Бухаріна:

– Конституція України [7] – загальна регламентація прав та обов'язків людини і громадянина, зокрема соціальні й економічні права та обов'язки;

– Цивільний кодекс України [29] – особисті немайнові та майнові відносини, що виникають внаслідок надання та реалізації традиційних фінансових послуг та FINTECH-послуг (або традиційних фінансових послуг за допомогою інструментарію FINTECH);

– Закон України «Про Національний банк України» [22] – забезпечення фінансової стабільності, у тому числі стабільності банківської системи, зокрема з урахуванням ринку FINTECH Національним банком України, а також порядок здійснення в Україні маршрутизації, клірингу та взаєморозрахунків між учасниками платіжної системи за операціями, які здійснені в межах України із застосуванням платіжних карток, емітованих банками-резидентами та інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції НБУ;

– Закон України «Про платіжні послуги» [25] – виконання платіжних операцій в Україні, встановлення виключного переліку платіжних послуг та порядку їх надання, категорії надавачів платіжних послуг та умови

авторизації їхньої діяльності, визначення загальних засад функціонування платіжних систем в Україні, загальні засади випуску та використання в Україні електронних грошей та цифрових грошей НБУ;

– Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [27] – загальні правові засади у сфері надання фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг, створення правових основ для захисту прав та інтересів клієнтів фінансових установ, фізичних осіб – підприємців, які надають фінансові послуги, правове забезпечення діяльності і розвитку конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні, правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі України;

– Закон України «Про валюту і валютні операції» [11] – здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій і уповноважених установ, відповідальність за порушення валютного законодавства, забезпечення єдиної державної політики у сфері валютних операцій та вільного здійснення валютних операцій на території України;

– Закон України «Про електронні довірчі послуги» [15] – відносини у сферах надання електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації, правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому числі транскордонних, права та обов'язки суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг, порядок здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг, правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації;

– Закон України «Про державну таємницю» [14] – суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України;

– Закон України «Про національну безпеку України» [23] – основи та принципи національної безпеки й оборони, цілі та основні засади державної політики, що гарантують суспільству та кожному громадянину захист від загроз;

– Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [24] – правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України в кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки;

– Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [17] – захист прав та

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування загальнодержавної багатоджерельної аналітичної бази даних для надання правоохоронним органам України та іноземних держав можливості виявляти, перевіряти і розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями;

– Закон України «Про захист персональних даних» [21] – правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, основоположні права і свободи людини та громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних, яка здійснюється повністю або частково із застосуванням автоматизованих засобів;

– Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [16] – організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів: відносини, що 74 виникають у процесі створення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, оброблення, використання та знищення електронних документів;

– Положення про електронні гроші в Україні, затверджене Національним банком України (НБУ) (Постанова НБУ № 481 від 04.11.2010) [13] – регулювання діяльності, пов'язаної з випуском електронних грошей в Україні, запровадження моніторингу за такою діяльністю;

– Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури (Постанова НБУ № 43 від 04.02.2014) [19] – визначення порядку реєстрації Національним банком внутрішньодержавних і міжнародних платіжних систем та систем розрахунків (платіжних систем), учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури;

– Постанова НБУ «Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [18] – створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентного середовища згідно із стандартами Європейського Союзу» [2, с. 71-74];

– Закон України «Про страхування» [26] – регулювання відносин у сфері страхування, створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб;

– Закон України «Про віртуальні активи» [12] – регулювання правовідносини, що виникають у зв'язку з оборотом віртуальних активів в Україні, визначає права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, засади державної політики у сфері обороту віртуальних активів.

Закон України «Про віртуальні активи» набирає чинності із моменту прийняття відповідних змін до Податкового кодексу України. Такий законопроект все ще знаходиться на розгляді у Верховній Раді. Після набуття чинності зазначеного Закону учасники ринку криптовалют користуватимуться фінансовими послугами, сплачуватимуть податки на прибуток і отримуватимуть захист прав на свої віртуальні активи (проте і зараз бажаючі підтримати українців і подолати наслідки російської агресії, можуть це зробити через пожертву різних криптовалют на сайті «Допомога Україні», що був створений Міністерством цифрової трансформації України.

У цілому в Україні спостерігається позитивна динаміка формування сфери FINTeCH та її нормативно-правового регулювання, органи-регулятори ринків фінансових послуг беруть бере активну участь у формуванні ефективної екосистеми в Україні із поступовим внесенням поправок у національне законодавство на основі досвіду країн ЄС.

За дослідженнями McKinsey [31], цифрові стратегії розвитку фінансової індустрії донині враховували три базові рушійні сили цифровізації, зокрема 1) клієнтський досвід, 2) еволюцію та 3) економічне зростання і добробут. Наразі до них варто додати вплив непередбачуваних факторів, таких як зростання онлайн-платежів і необхідність забезпечення інформаційної безпеки (рис. 1).

Після імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС («Угода про асоціацію») у вересні 2017 р. країна зазнала суттєвих перетворень. Концепція економічних та законодавчих реформ, з-поміж іншого, включала також перегляд підходів до регулювання ринку фінансових послуг. У 2017 р. було прийнято Закон України «Про електронні довірчі послуги» [15], що цілком враховує Директиву ЄС про електронну ідентифікацію і трастові послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку (eIDAS). Пізніше було зареєстровано проект Закону України «Про внесення змін до регулювання переказу коштів» [13], що базується на нормах Директиви ЄС про платіжні послуги на внутрішньому ринку (PSD 2).

У 2018 році Кабінетом Міністрів України було затверджено «Концепцію розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки», яка передбачала цифровізацію в Україні, впровадження цифрової економіки і подальшу гармонізацію національного законодавства з директивами ЄС, зокрема у сфері ринків банківських і страхових послуг.

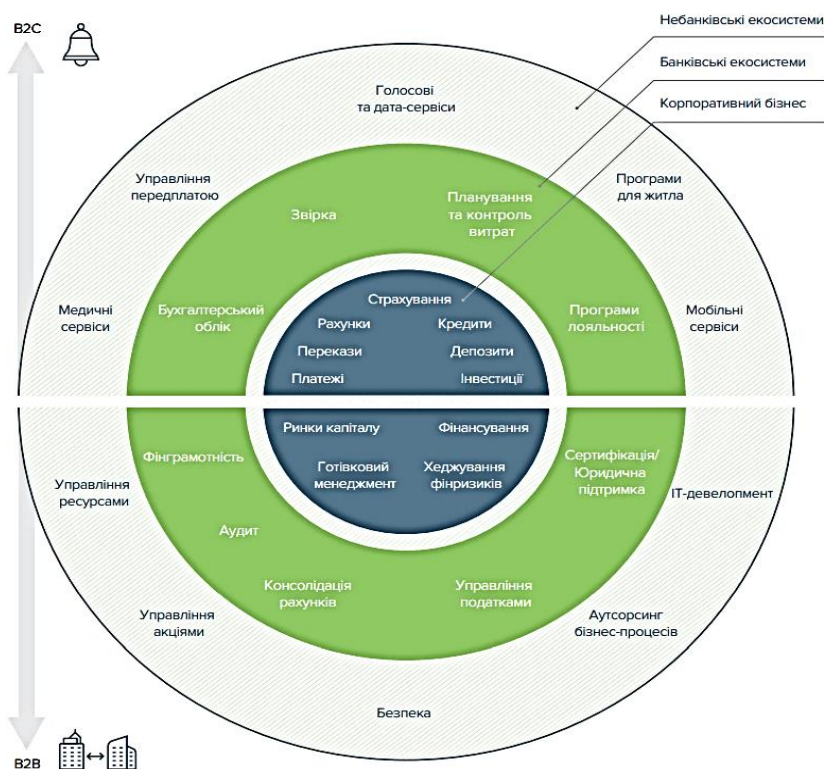

Рис. 1. Еволюція екосистеми ринку фінансових послуг:
від корпоративного бізнесу до трирівневої моделі

Джерело: [28].

На ринках банківських і страхових послуг спостерігається сприяння розвитку FİNTECH за допомогою розроблення відповідних концепцій і програм розвитку. Так, у грудні 2019 року Національний банк України затвердив Стратегію розвитку фінансового сектора України до 2025 року», яка передбачала:

- «внесення змін до законодавства, що регулює фінансові послуги;
- збільшення частки міжнародних постачальників фінансових послуг, які працюють на місцевому ринку;
- вдосконалення регулювання діяльності небанківських постачальників фінансових послуг;
- впровадження системи банківських ідентифікаторів для віддаленої ідентифікації клієнтів;
- впровадження нової ліцензійної політики;
- впровадження електронних документів і цифрового зберігання документів;
- збільшення частки онлайн фінансових послуг;
- впровадження безготівкової економіки;
- впровадження стандарту ISO20022;
- підвищення безпеки фінансових послуг;
- підвищення фінансової обізнаності населення України;
- захист клієнтів» [18].

У 2020 році НБУ, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб розробили і розпочали реалізацію «Стратегії розвитку FINTECH в Україні до 2025 року» [28] з метою створення та розвитку ефективної FINTECH-екосистеми в Україні.

Головним завданням Стратегії розвитку FINTECH в Україні до 2025 року визначено сталий розвиток інновацій, розвиток кешлес-економіки, підвищення фінансової грамотності споживачів та бізнесу. Головною метою є розбудова інноваційного фінансового ринку з масштабною фінансовою інклюзією (громадян і бізнесу) та зручними й безпечними в користуванні сервісами й продуктами, доступними за ціною та каналами поширення [28].

Одним із основних досягнень сфери FINTECH в Україні є впровадження НБУ банківського ідентифікатора. Так, Постанова НБУ «Про затвердження Положення про Систему BankID Національного банку України» від 17.03.2020 № 32 [20] дозволила використовувати системи ідентифікації банкам як інструментів ідентифікації для пропозиції банківських, страхових, інвестиційних та інших послуг фізичним особам. Варто зазначити, що ці системи ідентифікації можуть застосовуватись не лише банками, а і страховими компаніями, що до них підключені. Експерти НБУ вважають, що новий інструмент повинен значно збільшити використання банківських та інших послуг, які потребують ідентифікації фізичних осіб.

Загалом останні стратегічні ініціативи регулювання сфери FINTECH мають усі передумови для побудови міцного фундаменту для майбутніх розробок. Ініціативи ЄС, порівняно з українськими, мають прагматичний підхід і концентруються переважно на вирішенні ділових питань. Прогресивні ринки банківських і страхових послуг завдяки FINTECH і його регулювання швидко розвиваються і дають Україні можливість набувати найкращого досвіду. Поступова імплементація нормативно-правової бази ЄС позитивно вплинула на вітчизняний ринок FINTECH.

На думку Г. Бухаріна, «крім іншого, посилення регулювання аналізованого сектору економіки в ЄС стимулюється тиском з боку представників бізнесу галузі FINTECH. Ринок ЄС має великий попит і пропозицію інноваційних рішень, що змушує уряд бути більш гнучким у своїй діяльності. Тим часом учасники менш зрілого українського ринку не здатні створити такий тиск. Проте, з огляду на зростаючий інтерес і ініціативи в області FINTECH, ситуація може змінитися за короткий період часу» [2, с. 78].

Сьогодні Україна визначила основні цілі та пріоритети розвитку сфери FINTECH на найближчі два роки. Впровадження лабораторій FINTECH, тісна координація дій Верховної Ради з представниками бізнесу і створення регуляторних пісочниць мають стати наступним кроком після запозичення кращого досвіду регулювання цієї сфери у ЄС до національного законодавства.

У контексті дослідження FİNTECH-компаній як перспективних інноваційних стартапів варто відзначити відсутність унормованої дефініції важливого поняття сфери FİNTECH – стартапу.

Власне, починаючи з 2017 р. стартапи активно розвивається, особливо акселератори і бізнес-інкубатори, які засновані та функціонують на базі підприємств (найчастіше іноземних). Крім цього, в Україні лише розпочинає свій розвиток система інструментарію державної підтримки діяльності та розвитку інноваційних стартапів, залишаючи більш дієвим варіант їх реалізації через приватний капітал у різних його формах та варіаціях.

Питання створення відповідних державних установ у сфері FİNTECH постійно піднімалось і обговорювалось на найвищому державному рівні. У підсумку 11 липня 2019 року за ініціативи Кабінету Міністрів України в Україні офіційно розпочав свою діяльність Фонд розвитку інновацій – Український фонд стартапів (далі – УФС), який є загальнодержавною інвестиційною установою, що спрямована на підтримку і розвиток інновацій та стартапів. Як отримувачі фінансування зазначено малі- та мікропідприємства, а також фізичні особи-підприємці на початкових стадіях свого розвитку (pre-seed та seed) з метою підтримки перспективних та інноваційних ідей технологічних стартапів, які демонструють високий потенціал глобального комерційного успіху [32].

Напрямами використання коштів є: побудова початкового прототипу (включаючи матеріали та компоненти), розвиток бізнесу та інше. Важливо та суттєво, що фінансування УФС надається не за рахунок участі в капіталі (що характерно в разі фінансування перспективних стартапів приватним капіталом), а у формі грантів на реалізацію. Розмір гранту – 25-75 тис. \$ (еквівалент у грн), а тривалість реалізації проекту – до 24 місяців [3]. Організатори фонду відзначають, що за його створення було запозичено найкращий досвід зарубіжних країн, передусім Швеції, Австрії, Польщі та Фінляндії.

Структура Фонду розвитку інновацій передбачає формування конкурсної комісії із семи членів, які безпосередньо обиратимуть проекти для фінансування, а також експертної ради із 10 вузькопрофільних експертів, наглядової ради із 7 осіб і операційного блоку із адміністрування та забезпечення діяльності програм. Основні етапи з реалізації програми грантової підтримки: «оголошення конкурсу; прийом заявок на участь у конкурсі через вебпортал Фонду; оцінка проекту незалежною конкурсною комісією; «живий пітчінг» – пряма презентація проектів, що набрали прохідний бал на попередній стадії; визначення переможців, підписання договору про надання грантового фінансування; моніторинг виконання умов договору про фінансування» [2].

Пріоритетними напрямами стартап-проектів фондом визначені такі (зокрема у сфері ринків банківських і страхових послуг): штучний інтелект (AI); доповнена реальність (AR/VR); технології великих даних (BigData);

електронний уряд (E-Government); блокчейн, кібербезпека, захист (Defense); фінансові технології (FinTech); професійні послуги; програмне забезпечення як послуга (SaaS).

Для участі в конкурсі Фонду потрібно зареєструватись і надіслати заявку з анотацією державною та англійською мовами, представити кошторис, прогнозні фінансові показники, основні офіційні документи. При цьому анотація має бути структурована за:

1) командою (досвідом ведення бізнесу, управління стартапами, участі в інкубаторах);

2) технологією (експертною оцінкою якості технології, потенціалом для оновлення);

3) стратегією (стратегією ухвалення рішень, виходом на ринок, доказами реальних потреб у продукті);

4) продуктом (бізнес-моделлю, планом виробництва продукту в Україні);

5) ринком (аналізом конкурентів, потенціалом зростання ринку продукту).

Існують певні особливості покриття витрат Фондом: «грант може покривати зарплати спеціалістів, що відповідають ринковому рівню, консультаційні послуги, вартість обладнання для розробки продукту, витрати на реєстрацію патентів та бюджет на маркетинг. Водночас фонд не покриває відсотки або інші виплати за борговими зобов'язаннями, розваги та представницькі витрати, крім участі в конференціях, добір персоналу та витрати, пов'язані зі зміною місця роботи, придбання земельних ділянок, будівель або приміщень, включаючи будь-які види ремонту. При цьому стартап-переможець може отримувати фінансування частинами. Періодичність виплат може бути кварталною, місячною або будь-якою іншою, яку команда зможе обґрунтувати в бізнес-плані [8].

На початок 2022 року від Українського фонду стартапів отримали фінансування 24 вітчизняні стартапи. Наразі на сайті Українського фонду стартапів представлено 3 проекти сфери FINTECH: Finmap – онлайн-сервіс для фінансового обліку у малому та мікро-бізнесі, Agrifinance Online – онлайн-платформа з об'єднання учасників сільськогосподарського ринку України (фермерів, інвесторів, трейдерів, дистриб'юторів та страховиків) і Правомен – повністю автоматизований помічник з побутових юридичних питань, направлений на надання юридичних консультацій, формування документів, а також 81 роз'яснення для населення можливостей та ефективності е-сервісів, створених державою – всі із грантами у 50 000 \$ [32].

Висновки та пропозиції. Відсутність правового регулювання сфери FINTECH і впровадження його інструментарію за умов відсутності правового регулювання може спричинити порушення соціальних та економічних прав громадян унаслідок підвищення фінансових ризиків FINTECH на ринках фінансових послуг, загрози доступу до конфіденційної інформації, а також розвитку фінансового шахрайства через появу новітніх інструментів доступу до бази даних, залучення клієнтів до фінансових пірамід.

Крім того, відсутність нормативно-правового регулювання FİNTECH породжує непорівняно різний рівень (іноді і його відсутність) відповідальності й умов учасників FİNTECH і традиційного сектору надання фінансових послуг.

Зважаючи на істотну актуалізацію питання правового регулювання FİNTECH на ринку фінансових послуг та використання його інструментарію, відповідно до функціонального призначення, постає необхідність впровадження регулятивних норм на основі створення понятійно-категоріального апарату сфери FİNTECH та надання правових дефініцій його компонентам.

Список використаних джерел

1. Боргова стійкість державних фінансів України: кол. монографія / під наук. ред. С. А. Єрохіна, Т. П. Богдан. – К. : Національна академія управління, 2014. – 724 с.
2. Бухарін Г. О. ФİNТЕХ як об'єкт нормативно-правового регулювання: теоретико-методологічний аспект : дис. ... канд. юрид. наук / Г. О. Бухарін. – Запоріжжя, 2020. – 224 с.
3. В Україні запустили Фонд підтримки стартапів [Електронний ресурс] // Бізнес – колективне ділове медіа. – Режим доступу: <https://business.ua/news/5844-v-ukrajini-zapidtrimki-spivinvestoriv-biznes100-zapustili-fond-pidtrimki-startapiv>.
4. Інвестиційний аналіз : підручник / за наук. ред. А. А. Пересади. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2008. – 544 с.
5. Інноватика на фінансових ринках: монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. С. В. Онишко. – Ірпінь: УДФСУ, 2018. – 466 с.
6. Коваленко Ю. М. Функціонування фондового ринку України в сучасних умовах / Ю. М. Коваленко, А. С. Воробей // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби. – 2015. – № 1. – С. 122–133.
7. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Ноздрін В. Полювання на «єдинорогів»: як працює Український фонд стартапів та як отримати фінансування [Електронний ресурс] / Ноздрін В. // Протокол: юридичний інтернет-ресурс. – 2020. – Режим доступу: https://protocol.ua/ru/polyuvannya_na_edinorogiv_yak_pratsyue_ukrainskiy_fond_startapiv_ta_yak_otrimati_finansuvannya.
9. Паперник С. FinTech в Україні: чому потрібно розвивати ринок фінансових технологій? [Електронний ресурс] / С. Паперник // Юридична Газета online. – Режим доступу: <http://evris.law/uk/stattja-fintech-vukraini-chomu-potribno-rozvivati-rinokfinansovih-tehnologij>.
10. Позднякова Л. О. Перестраховання: тенденції розвитку та шляхи вдосконалення / Л. О. Позднякова, Ю. М. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 12 (66). – С. 53–60.
11. Про валюту і валютні операції [Електронний ресурс]: Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
12. Про віртуальні активи [Електронний ресурс]: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
13. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання випуску та обігу електронних грошей [Електронний ресурс]: Постанова НБУ від 04.11.2010 № 481. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#n19>.

14. Про державну таємницю [Електронний ресурс] : Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.

15. Про електронні довірчі послуги [Електронний ресурс] : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.

16. Про електронні документи та електронний документообіг [Електронний ресурс] : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

17. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс] : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

18. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова НБУ від 18.06.2015 № 391. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>.

19. Про затвердження Положення про порядок реєстрації платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури [Електронний ресурс] : Постанова НБУ від 04.02.2014 № 43. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14>.

20. Про затвердження Положення про Систему BankID Національного банку України [Електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ від 17.03.2020 № 32. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0032500-20#Text>.

21. Про захист персональних даних [Електронний ресурс] : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

22. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

23. Про національну безпеку України [Електронний ресурс] : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

24. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 5.10.2017 № 2163-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

25. Про платіжні послуги [Електронний ресурс] : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.

26. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

27. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

28. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Сталий розвиток інновацій, кешлес та фінграмотність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku>.

29. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

30. Фінансовий ринок : підручник : у 2 т. / кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. – Ірпінь : УДФСУ, 2019. Т. 1. – 442 с.

31. Six digital growth strategies for banks [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/six-digital-growth-strategies-for-banks>.

32. USF. Український фонд стартапів [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://usf.com.ua>.

References

1. Yerokhin, S.A., Bohdan, T.P. (2014). *Borhova stiikist derzhavnykh finansiv Ukrainy [Debt sustainability of the state finances of Ukraine]*. Natsionalna akademiia upravlinnia.
2. Bukharin, H.O. (2020). *FINTEKk yak ob'iekt normatyvno-pravovoho rehuliuвання: teoretyko-metodolohichniy aspekt [FINTECH as an object of normative and legal regulation: theoretical and methodological aspect]* [PhD dissertation].
3. Biznes – kolektyvne dilove media [Business - collective business media]. (n.d.). *V Ukraini zapustyly Fond pidtrymky startapiv [Startup Support Fund launched in Ukraine]*. <https://business.ua/news/5844-v-ukrajini-zapidtrimki-spivinvestoriv-biznes100-zapustili-fond-pidtrimki-startapiv>.
4. Peresada, A.A. (Ed.). (2008). *Investytsiyni analiz [Investment analysis]*. KNEU.
5. Onyshko, S.V. (Ed.). (2018). *Innovatyka na finansovykh ryunkakh [Innovation on financial markets]*. UDFSU.
6. Kovalenko, Yu.M., & Vorobei, A.S. (2015). *Funktsionuvannia fondovoho rynku Ukrainy v suchasnykh umovakh [Functioning of the stock market of Ukraine in modern conditions]*. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby – Collection of scientific papers of the National University of the State Tax Service*, (1), 122–133.
7. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
8. Nozdrin, V. (2020). *Poliuvannia na «iedynorohiv»: yak pratsiue Ukrainyskyi fond startapiv ta yak otrymaty finansuvannia [Hunting for "unicorns": how the Ukrainian startup fund works and how to get funding]*. *Protokol: yurydychnyi internet-resurs – Protocol: legal internet resource*. https://protocol.ua/ru/polyuvannya_na_edynorogiv_yak_pratsyue_ukrainskiy_fond_startapiv_ta_yak_otrimati_finsuvannya.
9. Papernyk, C. (n.d.). *FinTech v Ukraini: chomu potribno rozvyvaty rynek finansovykh tekhnolohii? [FinTech in Ukraine: why is it necessary to develop the market of financial technologies?]*. *Yurydychna Hazeta online – Legal Gazette online*. <http://evris.law/uk/stattja-fintech-vukraini-chomu-potribno-rozvivati-rynek-finansovih-tehnologij>.
10. Pozdniakova, L.O., Kovalenko, Yu.M. (2010). *Perestrakhuvannia: tendentsii rozvytku ta shliakhy vdoskonalennia [Reinsurance: development trends and ways of improvement]*. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, (12(66)), 53–60.
11. *Pro valiutu i valiutni operatsii [On currency and currency transactions]*, Law of Ukraine dated June 21, 2018 № 2473-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.
12. *Pro virtualni aktyvy [About virtual assets]*, Law of Ukraine dated February 17, 2022 № 2074-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
13. *Pro vnesennia zmin do deiakykh normatyvno-pravovykh aktiv Natsionalnoho banku Ukrainy z pytan rehuliuвання vypusku ta obihu elektronnykh hroshei [On making changes to some normative legal acts of the National Bank of Ukraine on issues of regulating the issuance and circulation of electronic money]*, Resolution of the NBU dated 04.11.2010 № 481. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10#n19>.
14. *Pro derzhavnu taiemnytsiu [On state secrets]*, Law of Ukraine dated January 21, 1994 № 3855-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.
15. *Pro elektronni dovirchi posluhy [On electronic trust services]*, Law of Ukraine dated October 5, 2017 № 2155-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.
16. *Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoobih [On electronic documents and electronic document circulation]*, Law of Ukraine dated 22.05.2003 № 851-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

17. Pro zapobihannia ta protydiuu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpozsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On preventing and combating the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction], Law of Ukraine dated 14.10.2014 № 1702-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

18. Pro zatverdzhennia Kompleksnoi prohramy rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2020 roku [On the approval of the Comprehensive Program for the Development of the Financial Sector of Ukraine until 2020], Resolution of the NBU dated June 18, 2015 № 391. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>.

19. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok reiestratsii platizhnykh system, uchastnykiv platizhnykh system ta operatoriv posluh platizhnoi infrastruktury [On approval of the Regulation on the procedure for registration of payment systems, participants of payment systems and operators of payment infrastructure services], Resolution of the NBU dated February 4, 2014 № 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-14>.

20. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Systemu BankID Natsionalnoho banku Ukrainy [On the approval of the Regulations on the BankID System of the National Bank of Ukraine], Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated March 17, 2020 № 32. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0032500-20#Text>.

21. Pro zakhyst personalnykh danykh [On the protection of personal data], Law of Ukraine dated 01.06.2010 № 2297-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

22. Pro Natsionalnyi bank Ukrainy [About the National Bank of Ukraine], Law of Ukraine dated 20.05.1999 № 679-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

23. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On the national security of Ukraine], Law of Ukraine dated June 21, 2018 № 2469-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

24. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy [On the basic principles of ensuring cyber security of Ukraine], Law of Ukraine dated October 5, 2017 № 2163-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

25. Pro platizhni posluhy [On payment services], Law of Ukraine dated June 30, 2021 № 1591-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.

26. Pro strakhuvannia [About insurance], Law of Ukraine dated March 7, 1996 № 85/96-VR. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

27. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluh [On financial services and state regulation of financial services markets], Law of Ukraine dated July 12, 2001 № 2664-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

28. Stratehiia rozvytku fintekhu v Ukraini do 2025 roku. Stalyi rozvytok innovatsii, keshles ta finhramotnist [Fintech development strategy in Ukraine until 2025. Sustainable development of innovations, cashless and financial literacy]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku>.

29. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code of Ukraine], Law of Ukraine dated January 16, 2003 № 435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

30. Kovalenko, Yu.M. (2019). *Finansovyi rynek [Financial market]* (Vol. 1). UDFSU.

31. Six digital growth strategies for banks. <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/six-digital-growth-strategies-for-banks>.

32. USF. Ukrainyskyi fond startapiv [USF. Ukrainian Startup Fund]. <https://usf.com.ua>.

Отримано 27.01.2023

UDC 336.76

Yuliia Kovalenko

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Financial Markets and Technologies
State Tax University (Irpın, Ukraine)

E-mail: kovalenko0202@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>

ResearcherID: [H-4742-2018](https://orcid.org/0000-0002-5678-3185)

FEATURES OF REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF FINTECH AT DIGITALIZED MARKETS OF BANKING AND INSURANCE SERVICES IN UKRAINE

Important factors of the reboot and intensive economic development of Ukraine are the further development and activation of digitalization processes and the spread of FINTECH in the markets of banking and insurance services. Any modern reform measures in Ukraine require the formation of an effective legal framework for the regulation of banking and insurance markets. Questions regarding the further regulation and development of the field of financial technologies as the newest problem of the development of banking and insurance services markets in general remain an unresolved task of active political and academic discussion, as well as legislative rulemaking.

The purpose of the article is the formation of modern regulatory and legal regulation of the markets of banking and insurance services as key tools for their further development in the conditions of digitalization of economic processes in Ukraine.

The lack of legal regulation of the FINTECH sphere and the implementation of its tools in the absence of legal regulation causes a violation of the social and economic rights of citizens due to an increase in the financial risks of FINTECH in the financial services market, the threat of access to confidential information, as well as the development of financial fraud due to the emergence of the latest tools for accessing the database, attracting customers to financial pyramids. In addition, the lack of regulatory and legal regulation of FINTECH creates an incomparably different level (and sometimes its absence) of responsibility and conditions of FINTECH participants and the traditional sector of financial services.

Considering the significant actualization of the issue of legal regulation of FINTECH in the financial services market and the use of its tools, in accordance with the functional purpose, there is a need to introduce regulatory norms based on the creation of a conceptual and categorical apparatus of the FINTECH field and providing legal definitions to its components.

Keywords: FINTECH; markets of banking and insurance services; digitization; electronic services; startups.

Fig.: 1. References: 32.